

DOI 10.36074/grail-of-science.04.06.2021.049

ПРО КОНЦЕПЦІЮ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ НООРОЗВИТКУ ГУМАНІТАРНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ (СТРАТЕГІЇ НООПРОГРЕСУ АНТРОПОГЕННОГО ДОВКІЛЛЯ В УКРАЇНІ-XXI)

НАУКОВО-ДОСЛІДНА ГРУПА:

Корсак Костянтин Віталійович

д-р. філос. наук, професор, кафедра української та латинської мов
ПВНЗ «Київський медичний університет», Україна

Кірик Тамара Вікторівна

канд. пед. наук, доцент, зав.каф. української та латинської мов
ПВНЗ «Київський медичний університет», Україна

Похресник Анатолій Костянтинович

канд. філос. наук, доцент, директор
Київський технікум електронних приладів, Україна

Корсак Юрій Костянтинович

канд. філос. наук, старший науковий співробітник
Інститут вищої освіти НАПН України, Україна

Інші співавтори вказані в кінці статті

Анотація. Стаття є колективним твором групи науковців і педагогів України з назвою «Київський клуб АНТИКОЛАПС», об'єднаних ідеєю боротьби не тільки з пандеміями, а й з Екологічним і Духовно-інтелектуальним колапсами (ЕК та ДІК). Ми пропонуємо нове бачення «гуманітарної сфери України» як комплексного матеріального та духовного явища, побудованого на поєднанні історичних досягнень усіх поколінь наших пращурів з наявними і майбутніми екологічно ідеальними мудротехнологіями (*mudrotechnologies* or *wisetechnologies*) 7-го укладу (приклад — протеїн Fy та ін.), які вже розпочали надавати людям усе їм потрібне й одночасно виліковувати біосферу від накопичених індустріальних та інших пошкоджень. Мета і завдання полягають в інформаційній допомозі КМ, МОН, НАН та іншим держорганам України в їх статутній діяльності під час вибору стратегії подальшого розвитку Вітчизни як можливого інноваційного лідера світу.

Ключові слова: завдання для НАНУ, еволюція людства, пандемія COVID-2019, Індустрія 4.0 як стратегічна помилка, мудротехнології, ноонауки, ноогуманітарна сфера України-XXI.

Вступ: термінологія та інтенції

Поштовхом до появи цієї наукової праці стали новітні виразні зміни в управлінні державою, що полягають у відмові від характерних для недавнього минулого тактичних кроків популістського характеру і початку стратегічного планування на тривалі терміни. Кабінет Міністрів запропонував економічний проєкт на десять років [1; 2], МОН України скерував вищу освіту в нове майбутнє [3], Національній академії наук України було доручено стати творцем **«Концепції національної програми розвитку гуманітарної сфери України»**. Подібні документи НАНУ вже виконувала упродовж років незалежності і кожного разу вони не викликали значних наслідків, адже їх творці не описували майбутнє, обмежуючись тільки загальними термінами — *інформаційна революція, цифровізація освіти і виробництва, суспільство знань*. Кожного разу поняття «розвиток гуманітарної сфери» ототожнювалося з сукупністю «гуманітарних дисциплін» [4; 5].

Ми відмовляємося від подібного вузькодисциплінарного погляду і бачимо необхідну для суспільства найближчого майбутнього «гуманітарну сферу» всеосяжним і набагато складнішим від економіки поняттям, а тому пропонуємо усім співгромадянам план успішної **«Стратегії ноопрогресу антропогенного довкілля в Україні-XXI»**. Це й пояснює великий розмір назви нашої колективної праці й побудову її з двох частин.

Одразу ж виконаємо уточнення значення використаних понять:

► «стратегія» передбачатиме успішність дій на тривалий період з побудовою «України-XXI» як ноосферного суспільства;

► «ноопрогрес» позначає перехід від екологічно-деструктивних явищ і виробництв до «екологічно-лікувальних», які передбачав ще засновник НАН України В.І. Вернадський у своєму науковому «Заповіті» щодо шляху порятунку людства від усіх екологічних загроз через побудову ноосфери [6];

► словосполучення «антропогенне довкілля» ми вважаємо більш точним і зрозумілим для усіх позначенням маловживаного в Україні терміну «гуманітарна сфера», що зазвичай ототожнюється з дуже вузькими поняттями. Нижче у нашому тексті **«антропогенне довкілля»** означатиме сукупність природного середовища перебування усіх громадян України (*АД-матеріальне*) та нематеріального довкілля (*АД-ідеальне*), що включає комплекс різноманітних знань, ідей та уявлень як основи мислення і прийняття правильних стратегічних рішень усіма громадянами.

Отже, у наших очах завдання «розвитку гуманітарної сфери» передбачає одночасне поліпшення антропогенного ландшафту та досягнення у найближчі роки значно вищих від сучасних показників якості і безпеки життя всього населення України. Якщо довіряти твердженням експертів й агентств зарубіжних держав, то у даний момент Україна стала європейським аутсайдером з обсягу ВВП, що припадає на одну особу. Ми є рекордсменами Європи за відсотком бідняків та рівнями забруднення в багатьох регіонах України, урешті, спромоглися зменшити її населення на одну п'яту.

Обмежимо цими двома фразами опис сучасного стану антропогенного довкілля й викладемо результати нашого дослідження наявних можливостей поліпшувати і матеріальні, і духовні умови життя всього населення України.

1. Найбільш ефективні ноозасоби поліпшення середовища перебування громадян України

Розпочнемо зі спроби опису майбутнього, сподіваючись на формування у читачів максимально чіткого уявлення про нього. Відмовимося від розлогіх текстуальних пояснень і використаємо можливості інфографіки (рис.1). Пропонуємо читачам якомога уважніше познайомитися з авторським варіантом відтворення ідеї американського соціолога і філософа Е. Тоффлера про «три цивілізаційні хвилі». Так він назвав переходи між чотирма суспільствами — до-аграрним, аграрним, індустріальним та інформаційним. Він не тільки не здогадався про неминучість «4-ої ноохвилі», а й помилково (без схем і графіків) переконував усіх у лідерстві «третьої хвилі» в усіх аспектах [7].

Йому повірили й суспільство №4 отримало безліч назв (частина вказана на рис.1), хоч насправді лишилось індустріальним і дуже шкідливим для всієї біосфери. Саме тому ми вказали висоту «тоффлерівської третьої хвилі» помітно меншою від перших двох, які радикально змінили засади життєзабезпечення.

А ось для «четвертої хвилі», що відкриває нам усім початок реальної побудови передбаченої В.І. Вернадським ноосфери як простору симбіозу людства з вилікуваною від пошкоджень біосферою, ми розривом у вертикальній лінії підкреслили її гігантську висоту і впливовість.

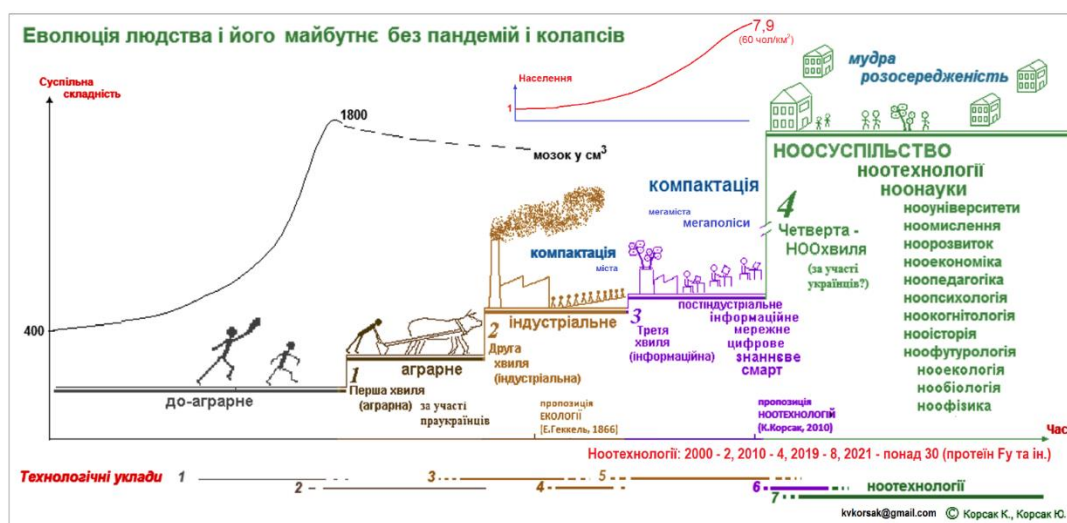

Рис. 1. Головні варіанти суспільств, цивілізаційні хвилі, участь праукраїнців у першій хвилі й наші пропозиції щодо ноомайбутнього

Швидким і практично очевидним ми передбачаємо вплив чергової цивілізаційної хвилі на антропогенне довкілля, адже вона являє собою потік екологічно ідеальних технологій і виробництв, які ми пропонуємо називати не «ноосферними технологіями», а «**мудротехнологіями чи ноотехнологіями**» (еквівалентними за значенням англomовними термінами вважатимемо **mudrotechnologies = wisetechnologies = nootechnologies**). Це будуть інтелектуально й екологічно досконалі процеси різноманітних видів, які є настільки ідеальними природними і штучними явищами, що одночасно надаватимуть людям все необхідне і виліковуватимуть українське та світове довкілля від індустріальних і ще старіших пошкоджень.

Перед настанням XXI століття перший з авторів заглибився в екологічну тематику і створював перспективну навчальну літературу. У процесі постійного моніторингу наукових досягнень та виробничих інновацій у 2000-у році в потоці нанотехнологій пощастило помітити кілька повідомлень про відкриття явища нанофотокаталізації. Стало очевидним, що на його основі легко виготовити мало не вічні й дешеві маски для захисту дихальних шляхів людини від вірусів і бактерій. Авторська спроба надати в 2009 році цю пропозицію українським «відповідальним особам» мала наслідком пораду «сидіти тихо і не ризикувати життям». Тому навіть зараз виготовлення нанофотокаталізаційних масок цілковито заблоковане продуцентами виробів з дуже коротким терміном придатності, які нам радять змінювати на нові кожні кілька годин.

Помічаючи інші екологічно ідеальні процеси, ми в 2010 р. назвали їх «ноотехнологіями» й викликали поширення в Інтернеті. А пізніше створили словники рятівних процесів і ноонаук, отримавши авторські свідоцтва ([8] та ін.). Та за 20 років ми не змогли переконати світ у тому, що чудо-технології спроможні ліквідувати загрозу «останньої війни за рештки природних ресурсів». Наші відкриття проігнорували в Україні, ми не отримали й мільйонної частки тієї уваги, якою світові ЗМІ обдарували напади дівчинки зі Швеції (Грети Тунберг) на діяльність усього дорослого населення Землі.

На щастя, контингент науковців постійно зростає. Як вказано на рис.1, розпочала швидко збільшуватися загальна кількість екологічно ідеальних мудротехнологій. Їх було тільки дві в 2000 році, 4 — 2010, приблизно 8 — перед пандемією COVID-2019, а зараз список включає не менше 30. Враховуючи принципове значення формування серед читачів нашого тексту (а це будуть переважно представники гуманітарних наук і знань) правильного уявлення про особливості мудротехнологій (ноотехнологій) та їх незамінність, наведемо перелік частини тих, які відомі нам у даний момент:

1) у величезному і дуже погано вивченому світі бактерій були виявлені найпростіші, які мали результатом свого харчування довільними органічними масами відходи у вигляді біологічних пластиків з нормальними механічними властивостями. Вони швидко саморозкладаються у довкіллі під дією грибків і бактерій, як це щороку відбувається з опалим листям;

2) у межах молекулярної фізики було реалізовано трансформацію з допомогою дешевих фотокаталізаційних сполук звичайного поглинання світла в ефективне біообеззараження поверхонь тіл і повітря у приміщеннях;

3) реалізоване формування дисплейних та інших органічних плівок з допомогою керування змінами вірусів й подібних нанооб'єктів;

4) перетворення шляхом використання життєдіяльності певних бактерій шару піску у міцний пісковик, застосовний у будівництві. Цим способом вже ліквідують тріщини і пошкодження в архітектурних і промислових спорудах;

5) виділення зі світу бактерій споживачів нафти та інших подібних вуглеводнів та їх «удосконалення» для ефективізації застосування, тобто, очищення упродовж одного літнього сезону місць накопичення шламів нафтобаз до стадії чистого ґрунту та ін. Цей науковий напрям перспективний для очищення довкілля від грандіозної кількості мікропластиків;

6) вже могло стати промисловою ноотехнологією виробництво певними бактеріями дуже потрібних для наномедичних цілей нанометрових кульбок срібла у разі їх життя у рідинах з домішкою цього металу;

7) близько десяти років тому назад у потоці пропозицій нових наноматеріалів отримало широку пресу слово «наноцелюлоза» — *щось цілком органічне з густиною самшиту і багатократною міцністю сталі*. Але так і не стався перехід від ДСП (це лусочки деревини + клей) до наноцелюлози. Сьогодні йде змагання за вигреш світового лідерства у масовому виробництві *бактеріальної наноцелюлози*;

8) якраз зараз започаткований потік повідомлень про те, що бактеріальним шляхом можна вкривати будь-які поверхні дуже твердою плівкою, подібно до того, як загальновідомі перлівниці зменшують біль від перебування у своїх м'яких тканинах піщинок чи чогось подібного шляхом повільного «вирівнювання» їх поверхні багатьма шарами арагоніту. Було б непогано зробити крок від покриття не арагонітом, а чимось рекордно твердим;

9) один з найновіших прикладів винайдення і потенційного використання ноотехнологій ми нещодавно отримали з Вітчизни. Фахівці з кафедри технологій переробки сільгосппродукції Херсонського державного аграрно-економічного університету розшукували субстанції для прискорення і здешевлення вирощування їстівних грибів. Після зараження міцелієм суміші подрібненої соломи і лушпиння соняшнику науковці через певний час отримали подібний до пінопласту міцний і цілковито біоорганічний матеріал з очевидними широкими перспективами застосування;

10) закінчимо цей перелік новим ноовинаходом, який на надвисокому рівні реалізує ідею 1980-х років отримувати харчові білки бактеріальним способом. Він особливо важливий, а тому ми його вказали на рис.1. Це білок (протеїн) Фу, що насправді є повноцінною їжею, отриманою з будь-якої природної органічної субстанції зусиллями дуже енергійних грибків-екстремофілів, виявлених у гарячих джерелах і гейзерах ([9] та ін.). Зручність у використанні десятої ноотехнології настільки велика, що все сучасне індустріальне тваринництво досить швидко зникне назавжди. Додамо, що це відкриття урятує від небезпек населення держав Заходу, яке смертельно налякане загрозою побутового тероризму з боку мільйонів прибульців зі світу ісламу. Європейці легко повернуть собі попередню якість і безпеку життя, якщо депортують іммігрантів-екстремістів додому, подарувавши їм пару-трійку балій і дрібку «посівного матеріалу» для отримання десятків кілограмів якісної їжі щотижня. У цьому разі абсолютна більшість європейців не матиме жодних докорів сумління щодо «негуманного ставлення» до небезпечних іммігрантів.

Повертаючись до теми «гуманітарна сфера України», ми з радістю констатуємо початок нооери, адже наші й інші науковці дуже активізували саме ті дослідження, що виводять нас на заміну екологічно деструктивних індустріальних виробництв рятівними для нас усіх мудротехнологіями. Для прискорення появи в Україні комфортної і безпечної матеріальної частини бажаної гуманітарної сфери ми пропонуємо негайно прийняти очевидні закони. Вони повинні стимулювати побудову матеріальної основи ноосупільства.

Мріємо про те, що керівники НАНУ, МОН чи просто хтось з відважних ректорів додасть до назви своєї установи літери «ноо» і започаткує друге

одуховлення людства на основі мудротехнологій і мудронаук (точніше Noosciences&Nooarts). Нагадаємо, що «перше одуховлення» сталося з ініціативи наших пращурів і мало наслідком появу сім'ї індоєвропейських мов і відповідного культурного світу (уточнення наведемо у подальших сторінках).

Закінчуючи цей підрозділ, знову пригадаємо про пандемію COVID-2019, але цього разу пояснимо авторський план захисту від подібних нещасть у найближчому майбутньому ([10] та ін.). Цілком очевидно, що реальною перешкодою для поширення подібних патогенів і надання науковцям часу для виготовлення вакцин є карантин — тимчасова ізоляція невеликих груп людей у хороших побутових умовах та з дистанційним спілкуванням. Для цього необхідне існування сотень мільйонів чи одного мільярда «родинних карантинних комплектів (РКК)», що включають джерела енергії і питної води, засоби виготовлення їжі та іншого необхідного.

У даний момент прискорився прогрес у здешевленні виготовлення й використання сонячних (чи інших) міні-електростанцій у комплекті з акумуляторами необхідної ємності. Вже вміють отримувати питну воду з солоної чи забрудненої. Можна вловлювати воду безпосередньо з повітря (навіть у пустелі). Для перетворення в їжу будь-якої органіки слід поліпшити і розтиражувати наявні реплікатори й аналоги протеїну Фу. Навіть житло для цілей ізоляції можна масово і дешево виготовити з природних речовин.

Ми підраховали, що у даний момент вартість «карантинного комплекту» надто велика — приблизно 100 000 доларів США. Але розвиток подій в «ембріональних» зонах досліджень практично гарантує швидке зменшення цього показника не через півстоліття, а в найближчі роки. Якщо людство скерує на цей антипандемічний проєкт сучасні щорічні «оборонні витрати» (це понад дві тисячі мільярдів доларів США), то усього за одну п'ятирічку буде створений надійний захист від пандемій разом з не менш потрібною перепорою для розвитку екологічного колапсу. Вказані терміни й витрати можуть значно зменшитися, якщо відкриттів рівня «протеїн Фу» ставатиме усе більше і більше.

Подібні перспективи розвитку матеріального фундаменту гуманітарної сфери і лікування біосфери ми вважаємо реальними. Однак, нам необхідно відповісти на критичне запитання — чи будуть наші ноопропозиції належним чином оцінені та використані хоча б в Україні (а можливо — і поза нею)?

2. Перспективи подолання перешкод під час реалізації плану ноорозвитку гуманітарної сфери України і всього духовного антропогенного довкілля

2.1. Принципові вступні положення

Висока ймовірність науково-технологічного ноорозвитку України і навіть усієї планети тільки підвищує необхідність оцінювання спроможності всієї популяції сучасних Ното ефективно жити і діяти в ноосуспільстві — передбаченому нами «ноотехнологічному раю». Подібне формулювання означає відсутність у нас переконаності в тому, що одного лише повного забезпечення людей вказаними та ще новішими засобами для комфортного щоденного існування вистачить не тільки для боротьби з епідеміями, екологічним та іншими колапсами, а й для суспільної рівноваги, успішного співжиття з біосферою і бажаного розвитку моральності людей аж до досягнення ноогуманістичного світогляду та критичного ноомислення.

Творці відомих нам попередніх варіантів «Концепції розвитку гуманітарної сфери України» ([4; 5] та ін..) оперували не усіма сучасними знаннями з сукупного простору Sciences&Arts, а тільки обмеженою частиною класичних гуманітарних знань з другої частини цього простору й мінімальними фрагментами сучасних точних наук. Науковці-гуманітарії спрощують своє буття діяльністю в межах старої інформації і використовують те, що можна назвати «класично-історичним лексиконом». Це дуже прикре явище, адже навчати і готувати нові генерації до життя в суспільстві середини XXI ст. можна тільки на основі використання якомога більшої кількості «термінів з майбутнього» — тих, що народилися нещодавно або прийдуть з найбільш перспективних «ембріональних зон» наукових досліджень.

Ситуація доволі парадоксальна, адже гуманітарна сфера знань виразно зупинилася в своєму розвитку. Вона ігнорує найновіші знання, хоч практично ніхто у світі не заперечує факт аномально швидкого накопичення нової наукової інформації разом з вражаючим збільшенням контингенту професіоналів зі Sciences&Arts, який з 1800 року зріс майже у десять тисяч разів. Нещодавно зусиллями дослідників та винахідників з простору Sciences наші допитливі сучасники уперше отримали ефективні допоміжні засоби для одночасного підвищення наукової продуктивності (кількість щорічних наукових праць, ймовірно, вже перевищила мільйон) та заглиблення у цілковито недоступні раніше простори найменшого (мікро-, нано-, піко-, фемто- і ще глибші) та найбільшого — вивчення віддалених планет, зір, галактик і ще старіших та екзотичніших об'єктів.

Наш рис. 1 містить тільки загальну вказівку на зростання суспільної складності, адже в ньому відсутня інформація про новітнє збільшення кількості незалежних держав чи економічних територій разом зі щорічним зростанням населення Землі мало не на сто мільйонів чоловік. Чимало років перший автор для успішності навчання студентів і наукових досліджень складав перелік важливих світових явищ і трендів. У даний момент він має 120 позицій, поділених на сім тематичних груп. Відмовимося від їх надмірної деталізації, але будемо використовувати у потрібні моменти викладу.

Більш важливими для аналізу сьогодення і пропозицій прогресивного розвитку нематеріальної складової гуманітарної сфери ми вважаємо новітні знання про закони діяльності головного мозку людини та її нервової системи разом з різноманітною іншою інформацією про всіх наших сучасників, що визнали себе приналежними до Homo Sapiens Sapienses (HSS).

Прискіпливий науковий аналіз виявив, що HSS безпідставно проголосив себе не просто «подвійно розумним», а ще й головною біосферною досконалістю зі спроможністю до мислення і безпомилкових дій. Насправді «середній HSS» має приблизно сто успадкованих і соціально-сформованих негативних рис (жадібність, брехливість, агресивність і т.д.) та ледь більше десяти виразно позитивних — альтруїзм, чесність, порядність тощо.

Сукупність вказаних негативних рис ми вважаємо головною перешкодою на шляху ноогуманістичного використання сучасних і майбутніх ноотехнологій і ноонаук. Для її подолання ми вважаємо цілковито необхідним звернення до досягнень і законів етології, когнітології, нейромолекулярної біології, ноофілософії, ноопедагогіки та багатьох інших секторів ноознань. Надалі доведемо це на конкретних прикладах, але спершу пригадаємо наше недавнє минуле.

2.2. Що відбулося в гуманітарній сфері незалежної України і хто винен

Україна «зразка 1991 року» в момент проголошення незалежності не мала значних шансів на позитивний розвиток. Саме тому після грудневого Референдуму-1991 перший автор у своїх прогнозах щодо майбутнього радив студентам негайно шукати через віддалених родичів чи іншим надійним способом можливості для успішної і хоча б тимчасової самореалізації за рубежом задля значної допомоги всім тим, хто змушений буде залишитися у Вітчизні з її цілковито зруйнованою економікою (у той момент ВВП України ще майже не відрізнявся від ВВП комуністичного Китаю).

Стартові умови були не райдужні, як думали учасники Референдуму, а майже безнадійно погані. Наведемо лаконічний перелік нещасть і труднощів.

1) Проголошення незалежності України в момент розпаду комуністичної імперії як її фрагменту, позбавленого майже всього необхідного для автономного існування – від структури управління і кадрів керівників аж до свого місця в світовому розподілі виробництва і торгівлі.

2) Занепад і зникнення ідеї тоталітаризму, докорінна зміна засад організації суспільства, системи пріоритетів і цінностей, законодавства та ін.

3) Відсутність у загалу населення громадянської компетентності, необхідної для успішної діяльності в перехідний період і в подальшому. Незнання змісту і значення ключових термінів з соціології та політології: популізм, свобода, толерантність та багатьох інших.

4) Важка відмова від обожнювання держави, приватизація, перетворення «нічийного» в «чийсь» в умовах втрати керованості й перманентних бійок за поділ влади, власності і ресурсів.

5) Необхідність перетворення практично повністю (>80%) орієнтованого на військові потреби радянського науково-виробничого комплексу у щось, що створює придатне для споживання всередині країни і продаж за кордон.

6) Багатократне підвищення вартості енергоносіїв в умовах успадкування енерговитратної промисловості та повної відсутності навичок і засобів збереження й раціонального використання всіх форм енергії. Нагадаємо, що в СРСР фонд зарплати державного підприємства (а інші були заборонені) становив стандартний відсоток повних витрат на виробництво (!).

7) Втрата цінності старих знань і навичок, необхідність переходу від повної покірливості й страху перед Державою до автономії, надії лише на себе і найближчих, боротьби за свої права, вміння діяти автономно і ефективно, швидко і рішуче перебудовуватися, змінювати заняття і навіть оточення та ін.

8) Природну і практично непереборну схильність «лідерів України» і більшості законодавців до хабарництва ми вважаємо однією з причин обрання ними в якості взірців для економічних і політичних запозичень цілковито непридатні для України (зі США, ФРН та ін.). Найкращий для 1990-х років чи у даний момент взірець — Ірландія. Наші генетичні родичі стартували зі становища, що було набагато гіршим від сучасного українського (тоді їх державний борг був мало не удвічі більший від усього ВВП). А зараз в Ірландії рівень і безпека життя настільки високі, що сусіди-колонізатори з Великої Британії мріють працювати на «пригноблених» на їх території.

Отже, частково деталізовану нами цивілізаційну непідготовленість громадяни України змушені були долати в умовах загострення глобальних

суперечностей на базі устаткування і знарядь, придбаних на Заході на початку 1930-х років чи конфіскованих у Німеччині після II світової війни (для Києва пригадаємо зразковий завод «Арсенал» та менш відомий Мотоциклетний, який аж до свого закриття виготовляв німецькі моделі 1930-х років). Додамо, що наші керівники безмежно раділи зникненню необхідності возити грандіозні хабарі в Москву, адже одразу розпочали лишати все собі. А про їх спроможність до державного управління свідчить такий незаперечний факт: в умовах «багатовекторності» лише з середини 1990-х років вони навчилися безпомилково розрізняти Раду Європи і Європейський Союз.

Ми б хотіли навести обґрунтований рейтинг «державного шкідництва» усіх наших «президентів», але з міркувань лаконічності та конструктивності викладу відмовимося від подібних намірів і перейдемо до планів і пропозицій.

2.3. Приклад історичної інформації практичного скерування, що пріоритетно важлива для розвитку гуманітарної сфери України-XXI

Нагадаємо, що ми використовуємо авторський варіант визначення «гуманітарної сфери України» як нерозривного і швидкозмінного поєднання двох частин: 1) **матеріального природно-антропогенного сучасного українського довкілля**; 2) **нематеріальної частини як цивілізаційно-архетипної, культурної, громадянської, моральної, наукової, валеологічної, творчої, інноваційної, критично-аналітичної, духовної, освітньої, психологічної, емоційної, етологічної, когнітивної та багатьох інших складових сучасної інтегральної компетентності кожного громадянина та всієї сукупності індивідів** (компетентність означає сукупність знань, вмінь, навичок і реального досвіду діяльності. Тому надалі «компетентність» слід розуміти як «реалізаційну спроможність»).

В означенні не випадково чільні місця віддані всьому, що визначає національне самоусвідомлення й відчуття приналежності до народу, нації й інших найвищих форм спільності. Наші вороги за східними кордонами не бажають визнати факт незалежності й головний вектор нападу скеровують на деструкцію національної ідентичності, на поширення брехні про давні часи. У своїх опублікованих пропозиціях щодо «Національної ідеї України-XXI» ми довели [11], що найвищого рівня злості та ненависті до нас усіх — громадян незалежної України — члени РАН та інші російські науковці досягають у своїх висловлюваннях про Українську національну ідею.

Тому чи не першим головним завданням розвитку гуманітарної сфери України слід вважати акумуляцію і поширення ноонаукової правди про прадавню історію життя наших пращурів та їх унікальний внесок у формування індоєвропейської сім'ї мов, однойменної культури й відповідної цивілізації разом з моральними основами кількох монотеїстичних релігій. Цей факт ми вказали на рис. 1, адже саме пращури українців були серед організаторів переходу від мисливства і збиральництва до рільництва і скотарства.

Не тільки історики чи представники інших гуманітарних наук, а й всі причетні до гуманітарної сфери зобов'язані зміцнювати Вітчизну і захищатись формуванням нооісторичної компетентності від скерованого на нас конспієнтального нападу. Викладемо максимально стислий варіант новітньої інформації для розбудови і захисту гуманітарної сфери України.

Нагадаємо про те, що в минулому і навіть зараз більшу частину змісту «історичних наук» для давніх часів складають вигадки, міфи, перекручення,

свідома брехня і так звані «джерела» — тексти літописів чи спогадів, які писарі створювали під диктовку князів, султанів чи генеральних секретарів.

Але з межі третього тисячоліття ситуація різко змінюється на краще. У даний момент усе більше представників точних наук по-новому вивчають археологічні знахідки. Засобами ізотопного аналізу вимірюють їх вік й інші характеристики, а через генетичне дешифрування визначають багато рис давно померлих людей чи живих істот. Сукупність подібних фактів про минуле надалі називатимемо «*нооісторією*» — мудрими і точними знаннями.

Для скорочення викладу та підвищення його інформативності пропонуємо рис.2, ідею якого ми запозичили з книги американського науковця Дж. Даймонда «Зброя, мікроби і харч: Витоки нерівностей між народами» [12]. Для нашого викладу першорядне значення мають датування, що стосуються процесу поширення аграрного способу життя з територій його винаходу в західному керунку аж до Атлантики і Британських островів.

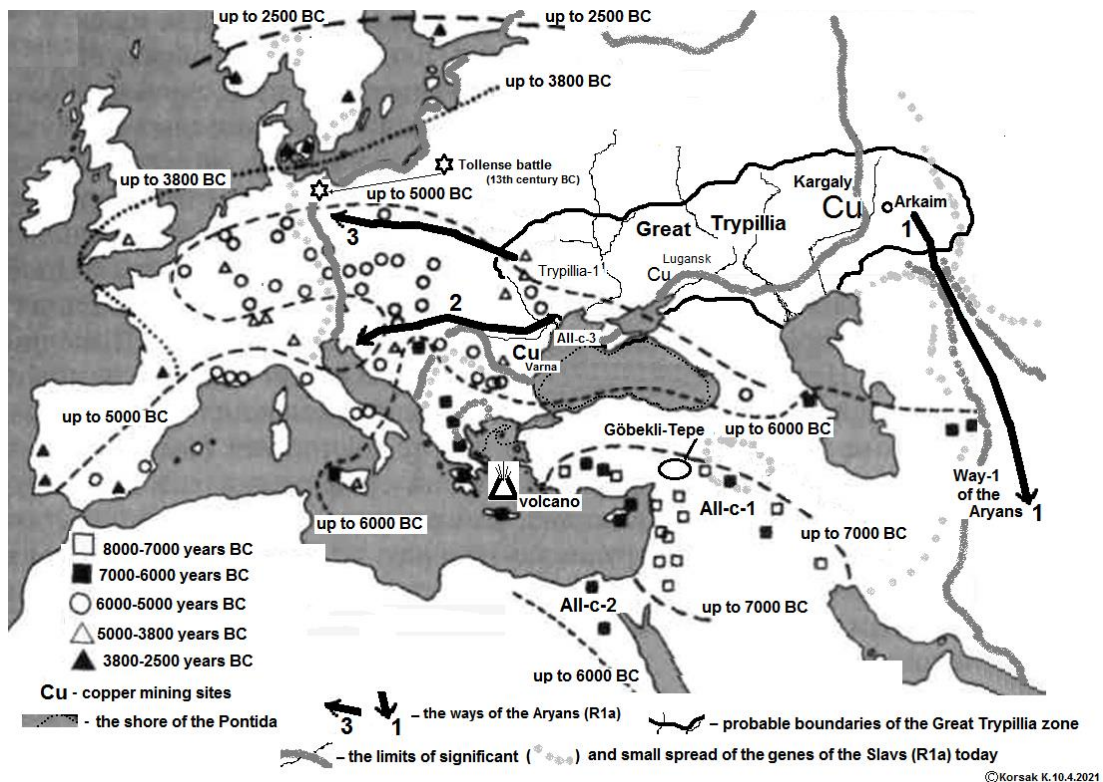

Рис. 2. Схема п'яти стадій поширення рільництва в Європі. Додано багато даних з нооісторії — межі Понтіди та економічної зони Великого Трипілля, три головні вектори його розпаду

Гроші на ці датування виділяли європейці, тому вимірів на території Трипілля-1 мало. Вкажемо на нові факти, накопичені нооісторією в останні роки, *виділяючи їх курсивом*. Прямий шрифт — наші висновки і гіпотези.

1. Головним світовим археологічним досягненням 2017 року визнані розкопки Гьобеклі-Тепе — зібрання одразу *кількох* кільцевих попередників усім відомого Стоунхенджу. Найстарший має вік 13 500 років. Ми переконані, що це твір наших пращурів «по лінії землеробів», які мали велику потребу в точному календарі й побудували його з орієнтацією на Сіріус (тогочасну Полярну) й

потрібними геодезичними позначками. Однак, через прецесійний рух осі обертання Землі накопичувалися помилки, що примушувало кожні 500-600 років будувати нову споруду.

Вказані події відбувалися на «пенепленах». В українській мові хорошим відповідником є «лісостеп», що являє собою зрізані ерозією рештки гір, які містять багато корисних копалин — кремені, глини, руди міді та інших металів.

Першими одомашнили зернові «пенепленні» народи й передали їх тим, хто поселився у дельтах чи в долинах великих рік. На них зросли «алювіальні цивілізації» (на рис. 2 вказано три з них — Ал-ц-1, Ал-ц-2 і Ал-ц-3) з майже негайним винайденням письма і математики. Але через очевидні причини там не винайшли колесо і гужовий транспорт, гірництво, металургію і ковальство. Ці винаходи — плід зусиль наших пращурів та інших народів, які жили на пенепленах. Головне джерело прогресу людства — творчість **пенепленних цивілізацій** (це поняття автори пропонують усім іншим науковцям, які його не використовують зовсім, ототожнюючи всі цивілізації тільки з алювіальними).

2. Розселення пращурів-землеробів було пішим, повільним та порівняно легким через відсутність Босфору. Майбутні трипільці поселилися спочатку на північному березі прісного озера (контур Понтіди вказаний крапками), сформувавши на 2000 років Ал-ц-3. Але 7150 років тому через появу півкілометрового за шириною Босфору рівень озера дуже повільно піднявся на 120 м від солоної середземноморської води. Праболгари зсунулися трохи на захід, багато хто з інших, як вказано на рис. 2, побіг в бік Атлантики по долині Дунаю, а от наші змістилися північніше в чорноземний Лісостеп й поєднанням з **мисливцями-аріями** утворили «пенепленну» цивілізацію Трипілля-1.

3. Археологи розкопали багато поселень трипільців між Карпатами і Дніпром, але все ще не провели точного датування різних ділянок віднайдених поселень-гігантів з тисячами споруд. Автори переконані, що цей «гігантизм» є наслідком малої тривалості «життя» будинків з дерева і глини з соломою. В умовах тогочасного «кліматичного оптимуму» років за 50-60 деревоїди (ксилофаги) підточували споруди. Трипільці їх спалювали і поруч швидко будували нове село чи хутір. За сотні років формувалася величезна територія з багатьма тисячами решток помешкань.

4. Зарубіжні науковці вже давно віднайшли докази того, що перше успішне одомашнення коней сталося на півдні України приблизно 6000 років тому. Головна заслуга належить мисливцям-аріям, пращури яких походять з Великого Алтаю. Вони майже 40 000 років вдосконалювалися у полюванні на всі види рогатих і зубатих великих тварин. Закони етології дають докази того, що стриножений дикий тарпан відчув зверхність арія, цілковиту відсутність у нього страху й після недовгих роздумів «уклав договір» з трипільцями. Ті забезпечували табу коней з «дітьми» повний нічний захист від зграй вовків, а навзаєм тварини погоджувалися на необтяжливу денну працю. Трипільці отримали потужний «біологічний двигун» з саможивленням степовими рослинами і миттєво стали цивілізаційними лідерами світу.

5. У той час біля Варни вже діяла зона металургії міді (маленький значок Си на рис.2), де трипільці купляли знаряддя з металу. Очевидно, що вони активно шукали руди в себе. Поля невеликих мідних самородків на півдні Волині виявилися малодоступними. Трипільці поступово зміщувалися на схід. Знайшли поклади руд

міді на Луганщині, але недостатні. Потім розшукали на північ від Оренбурга величезне і зручне для розробки родовище Каргали (позначене великим **С**и на рис. 2). Відбувся перший значний поділ праці й виникла велика економічна зона, яку ми пропонуємо назвати «**Велике Трипілля — ВТ**». Гірники у тисячах шахт-копанок видобували руду. Породу негайно збагачували, частину руди плавили на місці в комплексних печах Аркаїму та подібних поселень, але існувала також активна торгівля на великі відстані. Від болгар великотрипільці могли навчитися плавити руди на вугіллі з берези, яке через пористість та інші якості дає на 200-300 °С вищу температуру, як вугілля дуба, бука чи інших «благородніших» дерев. Тому каргалинську руду могла перетворювати в метал мало не кожна родина в Аркаїмі — кільцевому поселенні трипільців, яке одночасно було поліпшеним «стоунхенджем» (зазначимо — на півдні Чернігівщини біля покинутої Безводівки наш сучасник О.Клиаква відшукав рештки подібного, але земляного «стоунхенджу»).

6. *Ще у XIX ст. компаративісти-філологи вивчили деталі семантичної спорідненості понад 400 живих і відмерлих мов так званої «індоєвропейської сім'ї». Вони вирішили, що десь «у степах» була «колиска — первинна мова», яку її творці поширили від Атлантики до Гімалаїв. Але наші попередники не спромоглися пояснити «нездоланність руху первинної мови». Ми переконані в тому, що це поширення навіть на ворожі терени стало наслідком культурно-технологічних запозичень тих племен, які хотіли навчитися плавити руди в побутових умовах. «Розвідники» прибували в той же Аркаїм, помічали незамінність березового вугілля. Але у процесі тривалого повернення додому вони забували звучання нашого слова «**береза**». Тому рівень спотворення виразно пропорційний до відстані. На основі можливостей Інтернету легко знайти докази цього спотворення: береза — берёза — бяроза — beržas — bříza — brzoza — bedoll — betulla — bétula — birke — birch — bouleau — beith — bjørk... З міркувань наукової етики вкажемо, що наше слово «береза» ймовірно могло походити від болгарського «бреза». Болгари у себе в горах на висотах понад 800 м. відшукали гаї берізок, отримали якісне вугілля й досі на народних святах танцюють на жаринах (саме так можна пояснити «нестинарство»).*

Наше пояснення формування сім'ї індоєвропейських мов ми називаємо «**хмарно-теговою теорією**», адже між океанами з Великого Трипілля поширювалася не повноцінна «первинна мова», а «хмара великотрипільських тегів». На основі «очевидного» слова «мова» за 250 років лінгвісти не пояснили походження індоєвропейської мовної сім'ї.

7. *Давно відомим фактом є «поява нізвідки» одразу кількох технологічно і культурно розвинених народів — шумерів, хеттів, гарамантів та інших. Ми переконані в тому, що виток цих подій було Велике Трипілля. За тривалий час існування всередині нього могли виникати конкурентні змагання за право розпоряджатися значними багатствами. Інтелект наших пращурів та їх культура були достеменно винятковими, тому замість внутрішньої війни на винищення слабша частина населення відділялася й здійснювала тривалу «прогулянку на Південь». Новітні генетичні виміри засвідчили факт генетичного впливу східної частини Великого Трипілля на хараппську цивілізацію в долині Інду і на технологічні досягнення Мохенджо-Даро.*

8. *Загальновідомим, доведеним і найбільшим з таких переселень є знаменитий похід аріїв в Індію.* Наше пояснення просте: у 1628 році до н.е. відбувся мега-вибух вказаного на рис. 2 грецького вулкану Санторін в Егейському морі. Він створив кількомісячний аналог «ядерної зими». Налякані зникненням Сонця гірники, металурги, землероби і скотарі назавжди покинули всю східну частину Великого Трипілля і перенесли з собою знання і технології на північ Індостану, в Іран (Персію) та інші місця. Ми вказали цей похід стрілкою «1». Суцільна і темніша сіра лінія охоплює зони з високим і дуже високим відсотком «слов'янських» генів з гаплогрупи R1a1a. Світліша і цятки позначають терени, де цих генів існує порівняно мало. Публікації початку травня 2021 р. містять докази того, що первинним витоком грецького світу між Адріатикою і Східною Туреччиною був приплив генів і технологій з центральної частини ВТ на південь. Ми давно вказували на паралелі у побутових глиняних скульптурах трипільців і мармурових у пра-греків.

9. *Усім відомо, що західна межа поширення слов'янських мов співпадає з меридіаном Берліна, а на схід від нього багато сіл мають виразно слов'янські назви.* Пояснимо це все спричиненим природними катаклізмами поступовим поширенням частини населення Великого Трипілля на Захід в обхід Карпат (стрілки 2 і 3 на рис. 2). У даний момент науковці Німеччини прискіпливо вивчають матеріальні решки великої битви на переправі через річку Толлензе між нашими пращурами з чоловічою гаплогрупою R1a1a та суперниками з гаплогрупою R1b (з ербінами). Саме вони, а не пращури слов'янських народів, геноцидним чином винищили нащадків тих землеробів, які колись разом з пра-українцями рушили на Захід (рис. 2). Зауважимо, що науковці з Західної Європи гальмують поширення вказаної правди, намагаючись через ЗМІ звинуватити наших пращурів з так званої «культури ямників».

Як узагальнення цього «долітописного фрагменту» зробимо наголос на тому, що кожен новий точний ізотопний чи генетичний вимір на теренах Євразії свідчить про те, що індоєвропейський світ, відповідна мовна сім'я та слов'янство виникли не у Старій Ладозі чи в Москві, а багато тисяч років раніше на просторах Трипілля-1 і Великого Трипілля.

2.4. Приклад психолого-педагогічної інформації практичного скерування, що пріоритетно важлива для розвитку гуманітарної сфери України-XXI

Якщо «з висоти» поглянути на освітні події в усіх країнах світу за останні десятиліття років, то можна досить чітко виявити значні претензії до діяльності шкіл і до всієї сучасної педагогіки не всюди, а у великій групі країн, що оголосили про перехід від індустріального суспільства через інформаційне до суспільства знань. Це, звичайно, і не дивно — масові школи й класична педагогіка вдосконалювалися для вузьких потреб базової народної освіти соціумів, що здійснювали перехід від аграрного до індустріального суспільства, готуючись до безперервних війн з сусідами за зміну більшості кордонів. Найкращою, як відомо, була визнана система народної освіти Пруссії, а її вершинним утвором — модель Берлінського дослідницького університету.

Вказані події призвели до формування **індустріальної світоглядної парадигми**, одним з останніх проявів якої стало розгортання світового змагання за титул «університету світового класу» через складання «академічних рейтингів» на основі індустріально-воєнної шкали індикаторів досконалості.

Наші «запеклі західні друзі» усіляко підштовхують керівників науково-освітньої сфери України до скерування всієї наукової продукції у журнали-монополісти (Science, Nature, Cell та подібні) з бази даних Scopus-WoS. Одні наші адміністратори з недоумкуватості, а інші у сподіванні на подарункові (корупційні) гранти, спромоглися створити нестерпний тиск і загрози, що примушують загал кандидатів наук, доцентів і професорів зі сфери гуманітарних наук переходити на рівень злидарів, оплачуючи публікації в зарубіжних журналах. В Україні WoS-видання практично відсутні й можуть опублікувати за рік менше 300 матеріалів. Цього надто мало навіть для задоволення потреб родичів і найближчих друзів засновників журналів.

Та найгірше те, що злиденні кошти освітян України плинуть за кордон, а не працюють на економіку та успіхи Вітчизни.

У темі «науково-освітня парадигма» навесні 2020-го року сталася знакова подія — уперше створений не «мілітарний», а «екологізований» рейтинг ВНЗ світу (Impact Ranking 2020 [13]). Критерій досконалості нового рейтингу — успіхи у виконанні рішення ООН 2015 р. щодо «17 цілей для сталого розвитку». Наслідок ми вважаємо вражаюче приємним для Вітчизни, адже одразу 10 наших закладів опинилися у складі цього екорейтингу (Харків — 3; Львів і Київ — по 2, по одному з Сум, Острога і Чернігова). А от Китай мав тільки 9 університетів, а Німеччина — 2 (два). Impact Ranking 2021 року охопив 1117 ВНЗ, Україна збільшила представництво до 15 закладів (приєдналися Херсон, Полтава, Кременчук, Ужгород і Харків-4).

Не потрібно додаткових свідчень того, що світ в цілому вже розпочав відмовлятися від антилюдяного спадку XIX-XX ст., на основі якого виникли дві світові війни і дуже велика кількість малих конфліктів, частина яких продовжується й зараз. Світ «базикає» по небезпеки, але мчить до колапсу. Пандемія коронавірусу COVID-2019 — доказ цього.

Ми сподіваємося на те, що разом з поширенням розуміння можливості загального порятунку тільки через повну заміну індустріальних екологічно безпечними *мудротехнологіями (ноотехнологіями)* (причину цього ми пояснили вище), варто очікувати проголошення побудови заснованого на них *ноосусільства* головною стратегічною метою всієї популяції Номо в XXI столітті. Але для рішення подібного найбільш складного з усіх можливих завдання доведеться удосконалити і систему освіти. На наш погляд, слід уже створити *ноопедагогіку* — педагогіку нового тисячоліття. Ми покладаємо великі надії на використання багатьох молодих наук для радикального поліпшення наявної педагогіки з урахуванням бажаності збереження відповідності процесу виховання й навчання глибинним природним програмам.

Зрозуміло, мова не йде про «повернення в печери» та копіювання архаїчних моделей соціалізації. Надамо короткий виклад нашого проєкту створення і використання НООПЕДАГОГІКИ, що передбачає кілька кроків.

I. Для зрушення з місця проблеми ноопедагогіки, в якій урешті повинні взяти участь всі освітяни і більшість представників гуманітарних наук, перші кроки повинна зробити *Рада Безпеки ООН*. Спочатку — прийняти світові конвенції «*Про обов'язки людини*» і «*Про етику журналістики й ЗМІ*», необхідність і призначення яких вважаємо очевидними. Після цього слід швидко створити робочі групи змішаного складу для повної «інвентаризації» відкриттів і

досягнень усіх людинознавчих природничих наук для використання в освіті та вихованні, у школах, ВНЗ і в неформальній освіті.

II. Зазначені групи на основі потужної підтримки ООН, всіх інших міжнародних освітніх організацій, поліпшених внаслідок появи зазначених конвенцій щодо людини і ЗМІ, повинні поширити орієнтовану на освіту й виховання людинознавчу інформацію на фахівців зі сфери гуманітарних наук, педагогів, широку громадськість і, отже, на все населення Землі.

Одна із цілей другого етапу процесу трансформації класичної педагогіки в ноопедагогіку — залучення великої кількості ентузіастів до ноопедагогічного проекту. Це будуть люди з гуманітарної сфери, теоретики й практики навчання й виховання, здатні до інновацій і переконані у важливості для сфери освіти використати відкриття генетиків, етологів, нейробіологів та інших учених.

III. Наступним кроком стане формування багатьох активних і гарно фінансованих змішаних робочих груп, що поєднують представників точних наук, фахівців із проблем теорії й практики виховання, учителів і викладачів. Спільно вони повинні виконати експертну оцінку придатності застосування тих або інших законів, фактів і досягнень людинознавчих наук у вивченні особливостей формування й діяльності мозку, сфери відчуттів, почуттів і емоцій і т.п. для зняття гострих проблем певних періодів розвитку дітей і молоді (підліткової кризи, поширення булінгу та ін.). На цьому етапі педагоги й вихователі зі складу змішаних груп повинні запропонувати пілотні проекти для перевірки ефективності використання нової інформації в практиці діяльності навчально-виховних установ різного рівня.

IV. Перевірка пропозицій змішаних груп на багатьох експериментальних майданчиках у різних соціокультурних умовах дасть можливість виділити й запропонувати для широкого поширення серед батьків та освітньої громадськості зразки, правила й методи застосування досягнень новітніх людинознавчих наук у навчанні й вихованні. Завданням міжнародних освітніх та інших організацій (ООН, ЮНЕСКО, ОЕСР та ін.) стане широке поширення цього досвіду для його практичного втілення.

V. Створену на попередніх стадіях комплексну структуру варто не розформувати, а зміцнити й розширити. Не потрібно ліквідувати її відразу ж після виконання пілотних проектів, навпаки — вона зобов'язана стати постійним елементом у сфері людського знання й світової освіти. Лише тоді всі нові відкриття (у тому, що вони надходять безперервним потоком щодня й щогодини, може переконатися кожний, ознайомившись в Інтернеті та у закордонних наукових журналах з новими статтями про роботу нашого мозку, бонобо, явища професіоналізації мозкових структур, перевагах в окремих секторах інтелектуальної діяльності чоловічої або жіночої статі та ін.). У цьому разі вони без істотного запізнення будуть працювати на вдосконалення навчально-виховного процесу й реальне забезпечення ноопрогресу людства (Комітет з освіти Ради Європи обговорював на початку 1990-х років цю пропозицію К. Корсака, оцінив її позитивно, але чекав на отримання від Уряду України офіційного представлення. Здійснити це виявилось неможливим).

Навряд чи варто сподіватися на те, що педагогіка здатна сама собою стати ноопедагогікою за рахунок внутрішніх ресурсів і спонукальних мотивів. Утримаємося від оцінки пропозицій окремих філософів, надмірно захоплених

появою синергетики з її законами нелінійних відгуків на комплексні впливи, що мають на меті створити зовнішніми силами повний хаос в освіті-навчанні в необґрунтованій надії на самоорганізацію й появу ідеальних засобів за рахунок горезвісного синергетичного переходу «хаос — упорядкування».

Шанси на подолання безлічі найбільш важких і гострих проблем у навчанні й вихованні разом із завданням підготовки мільйонів творців ноотехнологій дає інтенсивне й мудре використання ресурсів класичної педагогіки й молодих точних наук, які усе глибше й ефективніше вивчають людину, відкриваючи закони діяльності головного мозку і нервової системи.

3. Короткий перелік наших пропозицій керівникам України, НАНУ та усієї науково-освітній громадськості

3.1. Вступне міні-зауваження.

Спершу викладемо результати нашого дослідження проблеми поступового масового помудрішання. Ми шукали приклади того, що населення цілої держави згуртовано і позитивно відгукувалося на розумні поради тих, хто правильно прогнозував майбутнє й різні важливі події, вчасно попереджаючи про ймовірність тих або інших аварій, катастроф і нещасть. На основі історичних фактів ми переконалися у тому, що мудреців ігнорували (а інколи, як перед I світовою війною, навіть відверто знищували), а визнання і використання їхніх порад наставало після втрати у війнах чи катастрофах понад 40% складу початкової популяції (європейський приклад — релігійний конфлікт католиків і протестантів).

Усвідомлюючи всю потужність «Закону 2/5», автори все ж лишаються оптимістами стосовно перспектив наших ноопропозицій з кількох причин: 1) колись наші пращури вже стали витком індоєвропейського помудрішання людства; 2) недавній об'єктивний вимір середнього для сучасних українців IQ-показника засвідчив його приналежність до невеликої групи найвищих у світі; 3) в минулому тотальні інтелектуально-духовні зміни у складі соціуму наставали після зміни двох поколінь. Україна-2021 вже доволі близька до цього критичного моменту.

3.2. Конкретика дій для ноопрогресу в гуманітарній сфері

1. Керівники України та її провідних державних установ мають виявити максимальну активність у пропозиціях ноопрогресу, зокрема, створити і запропонувати в ООН тексти світових конвенцій про «Обов'язки Людини» і «Принципи діяльності ЗМІ». Це сприятиме підвищенню рейтингу Вітчизни.

Подібні кроки необхідно здійснити і на теренах України й домогтися ліквідації зарубіжного впливу не стільки на мову ЗМІ-засобів, скільки на їх підпорядкування, а також на політичне, економічне і культурне скерування змісту матеріалів. ЗМІ зобов'язані поширювати об'єктивну нооінформацію, повідомляти не тільки про екологічну ідеальність мудротехнологій (ноотехнологій), а й про відсутність потреби у використанні дуже великих мас природних і штучних матеріалів. Наголошувати на тому, що значний відсоток інновацій можуть здійснити молоді (і навіть дуже молоді) науковці.

2. Час вже усвідомити великі «досягнення» держав Заходу в самоідіотизації і нав'язуванні світу хибних взірців поведінки (вкажемо тільки вславлення «ГЛБТ-руху», хоч усього наш перелік містить дюжину прикладів). У стосунках з ЄС необхідно відмовитися від ролі «слухняних посіпак», думати і діяти самостійно

для ноорозвитку українського антропогенного довкілля, обираючи найкраще з недавнього досвіду Фінляндії, Ірландії чи Сінгапуру.

3. Згадані на початку статті псевдо-стратегічні кроки політичних і економічних лідерів України є переконливим доказом «посіпацтва» [1-3], адже вони виконують вказівки «лоцманів» світу, які щороку збираються у Давосі і роздають НЕМУДРІ вказівки (цього разу — в книзі [14]). Ми проти наших державних планів будувати Індустрію 4.0 з її мільярдами роботів для аграрного та інших секторів економіки. Роботів-пастухів не буде ніколи, адже через рік-другий протеїн Фу й подібні зручні для побутового використання відкриття назавжди знищать індустріальне тваринництво й інші традиційні сектори отримання їжі. Схоже, що «давоські лоцмани» не стежать за появою і «розмноженням» рятівних для людства і біосфери «мудротехнологій». Цікаво — коли вони їх помітять та усвідомлять? Нагадуємо: на Заході ніхто не вірить у можливість екологічно ідеальних виробництв (в НАН України дехто це усвідомлює, але не має абсолютної влади).

4. Всі інші можливі в Україні державні заходи мають бути скерованими на мудротехнологічне світове лідерство, на формування комплексної ноогуманітарної сфери, на подовження первинної освіти та скерування її змісту на підготовку професіоналів з ноонаук, на перетворення (услід за Ірландією) в світовий полюс привабливості для зарубіжних інвесторів. Це завдання виконати дуже легко — потрібна тільки політична воля. Ресурси усіх видів слід скеровувати не на добудову Індустрії 4.0, а на підтримку молодих українських ІТ-компаній і об'єднувальні засоби, подібні до проєкту «Мідь для України».

5. Час усвідомити, що епоха «державного управління» вже добігла кінця (ще раз погляньте на рис. 1). Доцільно скопіювати не тільки ірландців, а й шведів. Необхідно здійснити законодавчу та іншу підтримку формування широкого спектру територіальних і професійних громад, що полегшується розвитком ІКТ (відзначимо, що і в Україні є цікаві і реальні пропозиції [15]). Тільки фахові об'єднання спроможні об'єктивно і компетентно оцінювати якість наукової та іншої продукції. Слід заборонити використання будь-яких варіантів оцінки наукових та інших інтелектуальних творів без аналізу їх корисності для України. Хорошим прикладом може слугувати боротьба Китаю з усією «хіршоманією» і потоком «порожніх патентів», поширення яких йшло за бюджетні кошти.

P.S. (від Корсака К.В.). Доля обрала для мене унікально приємне і безпечне «хобі» — моніторинг в усіх доступних джерелах наукових відкриттів і технологічних досягнень задля успіху у студентів і захисту усіх, хто мені вірив, через точні прогнози майбутнього і власні інсайти (детальніше — у Wiki-статті «Korsak Konstantin Vitalievich»). Найважливіший і найприємніший серед усіх — виявлення екологічно ідеальних мудротехнологій (ноотехнологій) і ноонаук, але є й неоднозначні. Останній — вірогідне пояснення невдалості багаторічних спроб переконати загальних читачів багатьох сотень моїх наукових праць у можливості порятунку людства заміною наявних виробництв мудротехнологіями. Воно полягає не в тому, що услід за Е. Геккелем з його «екологією» я на століття «випередив свій час». Причина зовсім банальна — використання літер «ноо» у назвах сотень публікацій було жахливою помилкою. Помітивши скоса «ноо», редактори і читачі автоматично відмовлялися читати

навіть анотацію з поясненнями, ототожнюючи ноосферу з міфічною «spirit-оболонкою», а ноотехнології з теологічним чи ще менш корисним базиканням. До того ж, абсолютна більшість науковців світу категорично переконана з неможливості виготовити хоч маленьке корисне, не нашкодівши біосфері. Спробую надалі використовувати такі семантичні комплекти — «мудротехнології ≡ ноотехнології» і «mudrotechnologies ≡ wisetechnologies ≡ nootechnologies».

Список використаних джерел:

- [1] Кабінет Міністрів України. Аудит української економіки 2020. К.: КМ України. 121 с. (URL: <https://nes2030.org.ua/docs/doc-audit.pdf>)
- [2] Кабінет Міністрів України. Вектори економічного розвитку 2030. Матеріали для обговорення. К.: КМ України. 416 с. (<https://nes2030.org.ua/docs/doc-vector.pdf>)
- [3] Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки. МОН України. К.: 2020. 71 с. (URL: http://www.reform.org.ua/proj_edu_strategy_2021-2031.pdf)
- [4] Жулинський М.Г., Рубан Ю.Г. Концепція гуманітарного розвитку України (semadm.cg.gov.ua/web_docs/36/2012/07/aoc5/Проект_Концепц-я%20гуман-тарного%20розвитку%20Укра-ни.pdf) 26-12-2020
- [5] Концепція гуманітарного розвитку України на період до 2020 року (проект). НАНУ, Секція суспільних і гуманітарних наук (https://www.google.com/search?q=doc862_100712&oq=doc862_100712&aqs=chrome..69i57.1390j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8+doc862_100712) 26-12-2020
- [6] Вернадский В.И. Несколько слов о ноосфере // Успехи современной биологии. – 1944. - №18, вып..2. – С. 113-120
- [7] Toffler, A. (1980). *The Third Wave*. New York: William Morrow.
- [8] Корсак К.В., Корсак Ю.К. (2019). Свідectво про реєстрацію авторського права на літературний письмовий твір наукового характеру «Nooglossary-2 — Noosciences for the Future without Collapse» («Nooglossary-2»). №89780. 13.06.2019 р. — К.: Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Департамент інтелектуальної власності, 2019.
- [9] Бельчикова Е. В следующем году на рынке появится мясо из микробов Йеллоустона (URL: <https://www.popmech.ru/science/news-658833-v-sleduyushchem-godu-na-rynke-poyavitsya-myaso-iz-mikrobov-yelloustone/> 30-12-2020) 5-05-2021
- [10] Корсак, К.В., Корсак, Ю.К., Ляшенко, Л.М., Похресник, А.К. (2020). Пропозиція ноосимбіозу людства та біосфери / Економіка та менеджмент у період цифрової трансформації бізнесу, суспільства і держави: матеріали Ювілейної Міжнародної науково-практичної конференції (28-29 травня 2020 року, м. Запоріжжя). — Запоріжжя : Наук. ред. Н.Г. Метеленко. ЗНУ Інженерний інститут, 2020. — С. 38-43 (URL: <https://web.znu.edu.ua/NIS//2020/sbornik.pdf>)
- [11] Корсак К.В. "Українська ідея - XXI" — духовна основа Вітчизни // Світогляд. — 2015. — №2. — С. 38-45
- [12] Jared Diamond (1997). *Guns, Germs, and Steel. The Fates of Human Societies*. W.W. Norton & Company. New York. London.
- [13] Impact Rankings 2020 [El. resource]. — URL: https://www.timeshighereducation.com/rankings/impact/2020/overall#!/page/0/length/-/sort_by/rank/sort_order/asc/cols/undefined
- [14] Klaus Schwab & Thierry Malleret *COVID-19: The Great Reset*. Geneva, July 2020 Kindle Edition (URL: <http://reparti.free.fr/schwab2020.pdf>)
- [15] Sonko, S.P. (2019). Man in Noosphere: Evolution and Further Development / *Philosophy and Cosmology, Volume 22. The Academic Journal. p.p.51-75*. Kyiv. (DOI: <https://doi.org/10.29202/phil-cosm/22/5>).

Список інших співавторів статті

Кафедра української та латинської мов *ПВНЗ «Київський медичний університет»*:
 Бабаєвська Тетяна Григорівна; Білозьоров Володимир Олександрович; Боголюбова Марина Михалівна; Вихор Віктор Григорович; Луценко Тетяна Леонідівна; Ляліна Ольга Олександрівна; Онкович Ганна Володимирівна; Редько-Шпак Леся Вікторівна; Рихлік Людмила Петрівна; Флегонтова Наталія Миколаївна; Коротун О.О.
 Антонюк Людмила Анатоліївна, ст. викл., *Ун-тет менеджменту освіти НАПН України*;
 Артемов Володимир Юрійович, д.п.н., доцент, професор кафедри *Національної академії Служби безпеки України, м.Київ*;
 Бойчук Олена Сергіївна, ст. викл., *Київ. нац. економ. ун-тет ім. Вадима Гетьмана*;
 Бойчук Наталія Олександрівна, маг. філ., *Київ. нац. ун-тет ім Тараса Шевченка*;
 Гриценко Марина Василівна, к.ф.н., ст.н.с. *Інституту вищої освіти НАПН України*;
 Давиденко Наталія Вікторівна, ст. викл., *Київський медичний університет*;
 Дударенко Людмила Валеріївна, к.філ.н., *Міжнародна академія екології та медицини*;
 Дяковський Дмитро, к.е.н., професор, *Інститут екології, економіки і права, м. Київ*;
 Євтодюк Антоніна Володимирівна, к.ф.н., доцент, гештальт-консультант, *м.Луцьк*;
 Киенко-Романюк Лариса Анатоліївна, к.п.н., доц., *Вінницька акад. неперервної освіти*;
 Кнодель Людмила Володимирівна, д.п.н., проф., *Київський ун-тет ім. Бориса Грінченка*;
 Корнієнко Віра Григорівна, м.філол., *Інститут екології, економіки і права, м. Київ*;
 Кузьмінець Микола, д.техн.наук., *Національний транспортний ун-тет, м.Київ*;
 Кузьмінець Оксана, к.с/г.н., *Націон. ун-тет біоресурсів та природокористування, м.Київ*;
 Кулик Оксана Миколаївна, здобувач *Інституту вищої освіти НАПН України*;
 Лісовська Любов Володимирівна, проректор *Інституту екології, економіки і права, м. Київ*;
 Ляшенко Лариса Миколаївна, к.п.н., доцент, *Київський нац. ун-тет імені Тараса Шевченка*;
 Максименко Геннадій, ГО «Центр-99», голова правління, здобувач PhD, м. Київ;
 Максименко Олена Валеріївна, ГО «Центр-99», засновник *Наукового сектору, м. Київ*;
 Муляр Галина, к.іст.н., доцент, *Академія праці, соціальних відносин і туризму, м.Київ*;
 Парапан Василь Борисович, директор *Центру «Практична філософія», м. Київ*;
 Петрукович Світлана Вікторівна, к.п.н., доцент, *Ніжинський ДУ ім.Миколи Гоголя*;
 Пилипенко Світлана Павлівна, к.ф.н., доцент, *Київський медичний університет*;
 Поляк Ольга Вікторівна, к.п.н., доцент, *Київський нац. ун-тет імені Тараса Шевченка*;
 Соловей Ніна Василівна, к.філ.н., доцент, *Київський нац. ун-тет імені Тараса Шевченка*;
 Сонько Сергій Петрович, д.геогр.н., проф., *Уманський національний ун-тет садівництва*;
 Тарутіна Зінаїда Євгенівна, к.мед.н., экс-працівник *Інституту вищої освіти НАПН України*;
 Тименко Володимир Петрович, д.п.н, проф., *Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука*;
 Томіна Ю.О., к.п.н., доц., *Київський нац. торговельно-економічний університет*;
 Тополь Ольга Володимирівна д.ф.н., проф., *Нац. пед. ун-тет імені М.П.Драгоманова*;
 Тростянецький Олексій Іванович, аспірант, *Нац. пед. ун-тет імені М.П.Драгоманова*;
 Уваркіна Олена Василівна, д.ф.н., проф., *Національний-технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*;
 Ховпун Олексій С., к.юрид.н., зав. каф., *Академія праці, соціальних відносин і туризму*;
 Чорний Олександр Олексійович, д.ф.н., проф. зав.каф. права, філософії та політології, *Національний університет «Чернігівський колегіум» ім. Т.Г.Шевченка*;
 Чорнойван Ганна Петрівна, к.п.н., *Інститут вищої освіти НАПН України*;
 Шакун Наталія Валеріївна, к.ф.н., доц., *Чернігівський націон. технологічний ун-тет*;
 Шевчук Ірина Костянтинівна, ст. викл. *Київський медичний університет*;
 Шугалій Наталія Євгенівна, к.п.н., доц., *Ніжинський нац. ун-тет імені Миколи Гоголя*.